

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В АЕРОКОСМІЧНІЙ СФЕРІ

ЧОРНА О. О.

СТАРІКОВА К. І.

ЗЕЛЕНЬКА К. С.

Дніпропетровськ

Економічна безпека, з одного боку, – це знадність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення та держави, а з іншого, – здатність протистояти дестабілізуючим чинникам, що створюють загрозу розвитку держави.

Економічна безпека безпосереднім чином пов'язана з досягненням економічної незалежності, стабільності й стійкості національної економіки, здатності до саморозвитку й прогресу. Одним з основних її елементів є зовнішньоекономічна безпека, що здобуває вагоме значення в умовах розвитку світового господарства, яке характеризується домінуванням сфери послуг як у структурі національного виробництва більшості країн світу, так і у системі міжнародних економічних відносин.

Дослідження світового ринку послуг набуває особливої актуальності в сучасних умовах внаслідок поглиблення інтернаціоналізації галузевих ринків, посилення взаємозв'язку і взаємозалежності розвитку національних економік. При цьому світова економіка в галузевому розрізі не в змозі стабільно функціонувати без певних загальних для всіх країн механізмів координації і управління, особливо в сегменті високотехнологічних послуг, які надаються і розвиваються за єдиними стандартами.

У теперішній час відбувається інтенсивне зростання сфери надання аерокосмічних послуг, її комерціалізація, розподіл і перерозподіл сфер впливу на ринку. У даному процесі беруть активну участь державні структури. Як правило, розвиток ракетно-космічної галузі виступає пріоритетним напрямком державної політики.

Головним завданням зовнішньоекономічної діяльності галузі є поглиблення міждержавного співробітництва України з іншими державами у сфері космічної і ракетно-космічної техніки [1].

Основними напрямками зовнішньоекономічної політики галузі можна визначити такі:

- ✦ визначення можливостей експорту космічної і ракетно-космічної техніки з урахуванням Дер-

жавного переліку конкурентоспроможних товарів, технологій і послуг галузі;

- ✦ укладання міжнародних комерційних контрактів на виготовлення і експлуатацію космічної і ракетно-космічної техніки, здійснення робіт і послуг в інших країнах, передачу технологій;
- ✦ проведення маркетингових досліджень потреб світового ринку товарів, технологій і послуг.

У рамках загальносвітових тенденцій відбувається розвиток високотехнологічної, конкурентоспроможної та експортоорієнтованої аерокосмічної галузі України, яка, незважаючи на існуючі труднощі, вийшла на новий етап розвитку.

Так, якщо до початку 90-х років ХХ ст. новачі аерокосмічної галузі застосовувались в закритому режимі і не використовувались в інших галузях економіки, у ринкових умовах враховується світовий досвід роботи з нематеріальними активами, товарними об'єктами інтелектуальної власності (рис. 1). На даному етапі Україна бере участь практично у всіх масштабних експериментах у космосі.

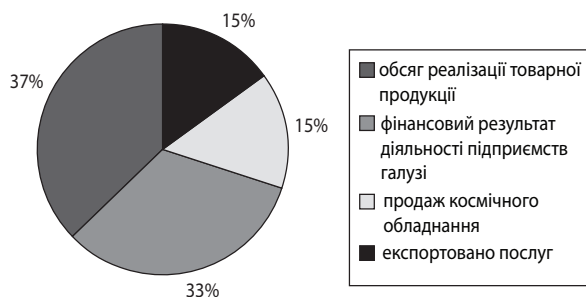
Хотілося б зазначити, що потенціал України, у першу чергу, розкритий у співробітництві у сфері пускових послуг, де Україна займає 11,6% ринку, посідаючи 4 місце. Нині Україна має 6 ракетних космічних комплексів власної розробки і виробництва, які забезпечують запуски космічних апаратів з космодромів різних країн. Це «Циклон-2», «Циклон-3», «Зеніт-2», «Зеніт-3SL», «Зеніт-3SLB» і «Дніпро». Безумовно, назначена робота виконується в межах міжнародної кооперації, що відповідає світовій практиці.

Сьогодні можливостями РН «Зеніт-3SL» і «Дніпро» скористалися: США, Великобританія, Ізраїль, Японія, Бразилія, Республіка Корея, ОАЕ, Канада, Німеччина, Росія, Саудівська Аравія, Японія (усього 14 країн).

Взагалі в космічній галузі Україна бере участь у більш ніж 50 міжнародних проектах, серед яких – «Вега», «Міжнародна космічна станція» (МКС), «Радіоастрон», «Спектр», «Галілео».

При цьому аерокосмічна галузь розглядається як сукупність наукових знань, технічних засобів, організаційних і промислових структур, спрямованих на забезпечення присутності і діяльності людини і створених нею об'єктів в аерокосмічному просторі і на використання результатів цієї діяльності в інтересах всіх людей, що населяють планету [5]. Аерокосмічна сфера є інтернаціональ-

ною за своєю природою, її прогрес веде до посилення матеріальних і інтелектуальних інтеграційних процесів, становлення нового глобального світогляду, у центрі якого знаходяться загальнолюдські цінності. Для аерокосмічної сфери характерним є тісне переплетення фундаментальних і прикладних завдань, порівняно швидкий перехід фундаментальної проблематики в прикладну.

Рис. 1. Результати функціонування аерокосмічної галузі України в 2010 р.

Розширення присутності та діяльності людини та створених нею об'єктів у зовнішньому просторі потребує все більш складних, інформаційно- і енергонасичених технічних засобів. Створення і експлуатація аерокосмічної техніки, дослідження властивостей аерокосмічного простору об'єктивно приводять до нових наукових і технологічних проривів, прискорюють науково-технічний прогрес.

Разом з тим, розвиток аерокосмічної галузі передбачає активізацію міжнародного економічного співробітництва, посилення міжнародного розподілу і кооперації праці в галузі.

Разом з тим, у системі зовнішньоекономічних відносин недостатньо дослідженими залишаються питання розбудови взаємовідносин країн на рівноправній основі при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності на всіх рівнях надання аерокосмічних послуг.

Необхідно визнати, що Україна ще достатньо довго не зможе собі дозволити повномасштабне фінансування ракетно-космічних проектів. Фінансові ж можливості нових українських недержавних структур, їх готовність вкладати капітал в науку, у створення високих технологій, в ракетно-космічні проекти є недостатніми. Низь-

кою також є ступінь координації вказаних структур. За таких умов підприємства галузі повинні шукати власні шляхи розвитку виробництва і нарощування експортної діяльності [7].

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин сфера послуг набуває все більшого значення. Обсяги міжнародної торгівлі послугами щорічно зростають, темпи її зростання перевищують темпи зростання торгівлі товарами. Значна частка послуг у структурі зовнішньої торгівлі країни свідчить про розвиненість економіки країни. Тому великого значення набуває дослідження теоретичних засад розвитку світового ринку послуг, передумов його розвитку та складових, що його утворюють.

Таким чином, сучасні процеси розвитку світової економіки, які сприяють активізації міжнародної торгівлі, вимагають всебічного розвитку основних елементів ринку високотехнологічних послуг, у т. ч. аерокосмічних послуг як послуг у галузі, що розглядається як сукупність наукових знань, технічних засобів, організаційних і промислових структур, спрямованих на забезпечення присутності і діяльності людини і створених нею об'єктів в аерокосмічному просторі і на використання результатів цієї діяльності в інтересах усіх людей, що населяють планету. Аерокосмічна сфера є інтернаціональною за своєю природою, її прогрес веде до посилення матеріальних і інтелектуальних інтеграційних процесів, становлення нового глобального світогляду, у центрі якого знаходяться загальнолюдські цінності. Для аерокосмічної сфери характерним є тісне переплетення фундаментальних і прикладних завдань, порівняно швидкий перехід фундаментальної проблематики в прикладну.

Одночасно розвиток аерокосмічних послуг у міжнародному масштабі може мати як позитивні, так і негативні наслідки (табл. 1).

Методологічні завдання, що вирішуються за допомогою аерокосмічних засобів, можна поділити на завдання загальнолюдського значення і завдання прикладного характеру з метою на задоволення конкретних суспільних і індивідуальних потреб. При цьому ефективність розвитку аерокосмічної сфери зумовлюється необхідністю їх науково обгрунтованого

Таблиця 1

Ймовірні позитивні і негативні наслідки розширення міжнародного співробітництва в аерокосмічній сфері для окремої країни

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Доступ до технічного потенціалу і досвіду інших країн	Переростання розбіжностей між учасниками міжнародних аерокосмічних проектів в політичні протиріччя
Підвищення політичного авторитету і укріплення лідерства країни	Збільшення загальної вартості міжнародних космічних проектів
Укріплення солідарності з традиційними союзниками і залучення до співробітництва колишніх супротивників	Виникнення загроз національній безпеці і економічній конкурентоспроможності в процесі передачі іншим країнам досягнень національної космічної програми
Укріплення взаємної довіри і розширення сфер інтересів, що співпадають	Ускладнення управлінських структур
Спрямування ресурсів військово-промислового комплексу на потреби соціально-економічного прогресу (у тому числі в процесі конверсії)	Поява конкурентів

поєднання, що зумовлює необхідність дослідження розвитку ринку аерокосмічних послуг у високотехнологічному сегменті світового ринку.

З урахуванням переваг (конкуренція при кооперації; зменшення залежності від зміни політики окремих учасників; велика кількість джерел фінансування; переваги глобальних технологічних досягнень; підтримка як майбутніх глобальних програм, так і поточних; заснування на існуючих структурах управління) і недоліків (політична і організаційна складність; мовні та культурні проблеми; можлива втрата для національних фірм частини замовлень; складності технологічної взаємодії, що збільшуються; ускладнення передачі розроблених технологій в інші галузі; можлива втрата для країн технічного і загального управління програмою) можна зробити висновок щодо необхідності розробки механізму, який визначав би рівень управління (наднаціональний, національний) кожним окремим завданням в аерокосмічній сфері.

ВИСНОВОК

У процесі дослідження особливостей розвитку ринку високотехнологічних послуг в системі світового господарства визначено ймовірні позитивні і негативні наслідки розширення міжнародного співробітництва в аерокосмічній сфері для окремої країни. Отримані результати сприятимуть розвитку підходів до забезпечен-

ня рівноправного включення України до процесів транснаціоналізації світового господарства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII від 16.04.1991 р. зі змінами і доповненнями.
2. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. № 3360-XXII.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.05.2002 за № 248 «Про затвердження заходів щодо інформаційного забезпечення процесу вступу України до Світової організації торгівлі».– Офіційний вісник України.– № 20, с. 90, ст. 990, 31.05.2002.
4. **Андрійчук В.** Напівдорозі до СОТ. Актуальні проблеми вдосконалення механізму регулювання зовнішньої торгівлі України // Фінанси України.– 2000.– № 3.– С. 17 – 21.
5. **Білорус О. Г.** Глобалізація і національна стратегія України / О. Г. Білорус.– К.: ВО «Батьківщина», 2001.– 301 с.
6. **Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г.** Глобалізація і безпека розвитку: Монографія.– К., 2001.– 743 с.
7. **Чёрная О. А.** Совершенствование системы управления международной деятельностью предприятий аэрокосмической отрасли Украины / О. Чёрная // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Особливості регулювання в державному секторі економіки». Серія «Економіка». Т. VII, вип. 73.– Донецьк: Донецький національний університет, 2006.– С. 102 – 108.